

Verslag over de internationale godsdienstvrijheid 2019: België

OFFICE OF INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM

Samenvatting

De grondwet schrijft vrijheid van godsdienst voor en de wet verbiedt discriminatie op basis van godsdienstige voorkeur. Federale wetgeving verbiedt het dragen van kleding die het gezicht bedekt op openbare plaatsen. Op 7 maart heeft het Hof van Assisen in Brussel (de hoogste rechterlijke instantie voor strafzaken) de Franse burger Mehdi Nemmouche schuldig bevonden aan de moord van vier mensen aan het Joods Museum in België in 2014. Hij kreeg levenslang. Langlopende aanvragen van boeddhisten en hindoes voor overheidserkenning bleven hangende. Zoals eerder was aangekondigd, beëindigde de federale overheid vanaf 31 maart 2019 de concessie van Saoedi-Arabië voor de Grote Moskee in Brussel. De moskee bleef open onder het beheer van de plaatselijke moslimgemeenschap in afwachting van een permanente herstructurering. De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden trok de officiële erkenning van één moskee in, waardoor het aantal erkende moskeeën in België afnam tot 83. In afwachting van het antwoord op de vragen die het Grondwettelijk Hof aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ) heeft gesteld, heeft het de uitspraak opgeschort over de zaak waarin joodse en islamitische groepen de Waalse en Vlaamse wetten aanvechten die onverdoofd slachten van dieren verbieden en die in 2019 van kracht werden. In juni seponerde de procureur van Luik de klacht wegens discriminatie tegen een man die in 2014 een bord aan zijn café zette waarop stond dat honden welkom waren, maar joden niet. Het parket van West-Vlaanderen weigerde in november vier supporters van het

voetbalteam Club Brugge te vervolgen voor deelname aan antisemitische gezangen tijdens een match in augustus 2018.

Er waren incidenten van religieus geïnspireerd geweld, bedreigingen, pesterijen, discriminatie en haatspraak tegen joden en moslims. Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, deed voor 2018 (het recentste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn) een voorlopige melding van 101 antisemitische incidenten (109 in 2017) en 307 incidenten tegen andere religieuze groepen (319 in 2017), waarvan 90% tegen moslims. Unia meldde ook een sterke toename in haatspraak online tijdens de eerste zes maanden van het jaar: 740 incidenten waren gemeld tegenover 369 in dezelfde periode in 2018. In september bleek uit een studie van de Europese Commissie dat 65% van de respondenten van mening was dat discriminatie op grond van religie of geloofsovertuiging in België veel voorkwam. In januari publiceerde de Europese Commissie een speciale Eurobarometer-enquête die aangaf dat 50% van de inwoners vond dat antisemitisme een probleem was. In de media werd gemeld dat een autobestuurder in maart twee gesluierte moslima's (zussen) probeerde aan te rijden toen zij hun kinderen van school haalden. Volgens Unia, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media waren incidenten van religieuze discriminatie tegen moslims op het werk en op school doorgaans gericht tegen vrouwen met een hoofddoek of werd er geen ruimte voorzien voor gebed, religieuze feestdagen of eetgewoonten. Joodse groepen hebben tijdens het jaar antisemitische uitspraken en houdingen in de media en scholen gemeld, waaronder uitspraken over de Holocaust. De media hebben in maart verslag uitgebracht over een groep die tijdens het carnaval van Aalst een praalwagen met negatieve joodse stereotypen toonde. Naar aanloop van de federale verkiezingen in mei hebben onbekenden campagnemateriaal of foto's van verschillende kandidaten, waaronder eerste minister Charles Michel, bewerkt met antisemitische verklaringen of karikaturen.

Ambtenaren van de Amerikaanse ambassade bleven regelmatig met hoge regeringsfunctionarissen vergaderen bij de Eerste Minister, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Buitenlandse Zaken en de FOD Justitie om incidenten en discriminatie tegen moslims en joden te bespreken. De ambtenaren bespraken bovendien met regeringsfunctionarissen de aanhoudende inspanningen van de

boeddhistische en hindoeïstische groepen om te worden erkend en de staat van de plannen van de overheid om moskeeën aan te moedigen om de officiële erkenning als gebedsplaats aan te vragen. De speciale gezant van het Department of State (Amerikaans ministerie van Buitenlandse Zaken) voor het monitoren en bestrijden van antisemitisme ontmoette de joodse en moslimgemeenschappen om hun punten van zorg te bespreken. De ambassadeur en andere ambtenaren hadden ook bijeenkomsten met ngo's en leiders van religieuze gemeenschappen in Brussel om de incidenten en negatieve gevoelens gericht tegen moslims en joden te bespreken en religieuze tolerantie te bevorderen.

Deel I. Religieuze demografie

De Amerikaanse overheid schat de totale bevolking op 11,6 miljoen (raming van half 2019). Volgens een enquête die in 2018 door het GESIS-Leibniz Institute for the Social Sciences is uitgevoerd, is 57,1% rooms-katholiek, 2,3% protestants, 2,8% van een andere christelijke stekking, 6,8% moslim (voornamelijk soennitisch), 0,6% orthodox, 0,3% joods, 0,3% boeddhistisch, 9,1% atheïstisch, 20,2% niet-gelovig/agnostisch en 0,5% overig. Volgens een studie van de Katholieke Universiteit Leuven van 2015 bedraagt het aandeel van de bevolking dat moslim is 7%. Uit de studie bleek dat de meerderheid van de moslims in Vlaanderen woont (42,2%), terwijl 22,3% in Wallonië woont. Volgens de raming woont 35,5% daarvan in Brussel. Volgens de socioloog Jan Hertogen van de Katholieke Universiteit Leuven is 24,2% van de bevolking in Brussel en 7,5% van de bevolking in Antwerpen moslim op basis van de gegevens van de studie uit 2015.

Deel II. Stand van zaken wat betreft de eerbiediging van de godsdienstvrijheid door de overheid

WETTELIJK KADER

De grondwet schrijft vrijheid van godsdienst en de openbare uitoefening ervan, en de vrijheid van meningsuiting voor, voor zover de uitoefening van deze vrijheden niet gepaard gaat met het plegen van misdrijven. Ze bepaalt dat niemand kan worden gedwongen om deel te nemen aan religieuze handelingen of plechtigheden van een religieuze groep of om de rustdagen van de groep te onderhouden, en dat de staat niet het recht heeft zich te bemoeien met de benoeming van geestelijken of met het belemmeren van de publicatie van religieuze documenten. De grondwet legt de staat op de wedden en pensioenen van de geestelijken te betalen (om hiervoor in aanmerking te komen, moeten de geestelijken volgens de wet in dienst zijn bij erkende gebedshuizen en een certificaat hebben ontvangen van die religieuze groepen) en ook van de afgevaardigden van organisaties die bij wet zijn erkend voor het bieden van morele bijstand op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing.

De wet verbiedt discriminatie op basis van een religieuze of levensbeschouwelijke (bv. niet-confessionele) overtuiging. De federale wet verbiedt publieke verklaringen die aanzetten tot religieuze haat, met inbegrip van de ontkenning van de Holocaust. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen discriminatie op grond van Joodse afkomst en discriminatie op grond van joodse religieuze tradities. De maximale straf voor de ontkenning van de Holocaust is een jaar gevangenisstraf.

De overheid erkent officieel het katholicisme, het protestantisme (met inbegrip van aanhangers van de evangelische leer en van de pinksterbeweging), het jodendom, het anglicanisme (los van andere protestantse groepen), de islam, het (Grieks en Russisch) orthodox christendom en het seculier humanisme.

De vereisten om officieel erkend te worden zijn niet wettelijk vastgelegd. De rechtsgrondslag voor officiële erkenning is de grondwet in combinatie met andere wetten en uitleggingen, waarvan sommige ouder zijn dan de grondwet. Een religieuze groep die officieel erkend wil worden, moet een aanvraag indienen bij de FOD Justitie, die vervolgens een positief of negatief advies verstrekt aan het parlement, dat over de aanvraag stemt. De regering gaat na of de groep voldoet aan de eisen op het gebied van organisatie en rapportering en past criteria toe op basis

van administratieve en wettelijke precedentes bij haar beslissing of ze het parlement al dan niet aanraadt om een religieuze groep te erkennen. De religieuze groep moet een structuur of hiërarchie hebben, een “voldoende aantal leden” tellen en “geruime tijd” in het land bestaan. Ze moet “een maatschappelijke waarde” voor het publiek hebben, de wetten van de staat in acht nemen en de openbare orde respecteren. De overheid geeft geen formele definitie voor “voldoende aantal leden”, “geruime tijd” en “maatschappelijke waarde”. De eindbeslissing ligt bij het federale parlement, dat echter meestal het advies van de FOD Justitie volgt.

De wet vereist dat elke officieel erkende religie een officiële gesprekspartner heeft, bv. een bureau met een of meer vertegenwoordigers van de religie en administratief personeel, om de overheid te ondersteunen bij haar grondwettelijke plicht om materiële voorwaarden voor de vrije uitoefening van religie te scheppen. De functies van de gesprekspartner omvatten de certificering van geestelijken en godsdienstleraren, de ondersteuning bij de ontwikkeling van een religieus lessenspakket voor scholen en het toezicht op het beheer van de gebedshuizen.

De federale overheid geeft officieel erkende religieuze groepen financiële steun. Bij de subsidies voor erkende groepen gaat het om salarissen van geestelijken, onderhoud en uitrusting van voorzieningen en gebedsplaatsen, en belastingvrijstelling. Genootschappen of subgroepen van erkende religieuze groepen (zoals het sjiisme, het liberale jodendom of het lutheranisme) krijgen geen aparte steun en worden niet apart erkend. De moederorganisaties van religieuze groepen verdelen de subsidies volgens hun statuut. Dat kan ook de salarissen van geestelijken en de overheidsfinanciering voor renovatie of onderhoud van voorzieningen omvatten. Niet-erkende groepen krijgen geen overheidssubsidies, maar mogen hun geloof vrij en openbaar uitoefenen.

Er bestaan procedures waarmee afzonderlijke gebedshuizen van erkende religieuze groepen erkenning en overheidssubsidies kunnen krijgen. Hiertoe moet een gebedshuis aan de voorwaarden voldoen die zijn vastgelegd door de gemeenschap waar het gevestigd is en door de FOD Justitie. Deze voorwaarden omvatten transparantie en rechtsgeldigheid van de boekhouding, afstand van buitenlandse

inkomstenbronnen voor geestelijken die in het gebedshuis werken, naleving van de wetgeving voor gebouwen en brandveiligheid, en certificering van de geestelijke door de bevoegde instantie. Erkende gebedshuizen krijgen ook subsidies van de taalgemeenschappen en van de gemeente- en stadsbesturen voor het onderhoud van religieuze gebouwen. Gebedshuizen of andere religieuze groepen die niet aan deze voorwaarden kunnen of willen voldoen, kunnen het statuut van non-profitorganisatie aannemen en zo een lager belastingtarief genieten, maar geen overheidssubsidies. Gebedshuizen in deze situatie (m.a.w. die de erkenningsprocedure niet hebben doorlopen) kunnen wel verbonden zijn aan een officieel erkende groep.

Er geldt een federaal verbod op het bedekken van het gezicht op openbare plaatsen. Vrouwen die in het openbaar een gezichtssluier dragen, riskeren een boete van 137,50 euro (150 dollar).

Het verbod op onverdoofd slachten dat door het Vlaamse en het Waalse Gewest is goedgekeurd, trad respectievelijk op 1 januari en 1 september in werking. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat ritueel slachten zonder verdoving nog steeds toe. De wetgeving staat er niet aan in de weg dat halal en koosjer vlees uit het buitenland worden geïmporteerd.

De grondwet bepaalt dat onderwijs in gemeenschapsscholen neutraal moet zijn met eerbied voor godsdienstige opvattingen. Het gemeenschapsonderwijs vraagt neutraal te zijn bij het uiten van religieuze standpunten buiten de godsdienstlessen. Alle gemeenschapsscholen bieden lessen godsdienst of zedenleer (gericht op burgerschap en morele waarden) aan. Buiten Vlaanderen zijn deze lessen verplicht; in Vlaanderen mogen ouders hun kinderen van die lessen vrijstellen. Franstalige scholen bieden na een arrest van het Grondwettelijk Hof verplicht één uur per week lessen “filosofie en burgerschap” aan, naast een verplichte les van één uur over ofwel filosofie en burgerschap ofwel de erkende religies.

De scholen hebben geestelijke of seculiere leraren voor elk van de erkende religieuze groepen en voor het seculier humanisme, volgens de voorkeur van de

leerling. Godsdienstleraren mogen uitkomen voor hun geloof en religieuze symbolen dragen, zelfs wanneer het schoolreglement dergelijke kledij verbiedt.

Godsdienstleraren in gemeenschapsscholen worden benoemd door een comité van hun religieuze groep en worden aangesteld door de minister van Onderwijs van de regering van de taalgemeenschap. Erkende confessionele privéscholen (beperkt tot scholen die onder het beheer staan van erkende religieuze groepen), beter bekend als “vrij” onderwijs, geven hetzelfde lessenspakket als gemeenschapsscholen, maar kunnen meer aandacht besteden aan specifieke godsdienstlessen. De leraren aan deze scholen zijn ambtenaren, en hun salaris en de werkingskosten van de scholen worden door hun respectieve taalgemeenschap, gemeente of provincie betaald.

Unia is een onafhankelijk agentschap dat door de overheid wordt gefinancierd en dat instaat voor de behandeling van klachten over discriminatie, ook op basis van religie, en het tracht die problemen op te lossen door bemiddeling of geschillenbeslechting. Het agentschap heeft niet de rechtsbevoegdheid om de uitspraak in zaken te handhaven, maar kan een zaak doorverwijzen naar de rechter.

De minister van Justitie heeft in elk gerechtelijk arrondissement een magistraat aangeduid die gevallen van discriminatie monitort en erop toeziet dat discriminatie als strafbaar feit wordt vervolgd, met inbegrip van discriminatie op basis van religie.

België heeft het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten geratificeerd.

AANPAK VAN DE OVERHEID

Een aantal waarnemers bleef verklaren dat sommige moskeeën ervoor kozen geen officiële erkenning aan te vragen, omdat ze voldoende financiering uit het buitenland ontvingen en hun werking liever niet onder overheidstoezicht plaatsten. Ondanks een aangekondigde beleidsmaatregel om meer moskeeën te erkennen (waardoor ze in aanmerking zouden komen voor overheidssubsidies) en de buitenlandse, radicale islamitische invloed over de moskeeën terug te dringen door hun afhankelijkheid van buitenlandse financiering te verminderen en de overheid meer toezicht te geven, is het aantal erkende moskeeën afgenomen. De Vlaamse minister van Binnenlandse

Aangelegenheden trok de bestaande erkenning van enkele moskeeën in twijfel en trok de erkenning van één moskee in tijdens dat jaar, waardoor het aantal erkende moskeeën in België afnam van 84 tot 83. Nadat de Vlaamse regering op 30 september was gevormd, kondigde ze aan dat ze de erkenningscriteria zou versterken door een grondigere veiligheidsscreening voor moskeeën om er zeker van te zijn dat imams en gelovigen niet geradicaliseerd zijn en onder rechtstreekse buitenlandse invloed staan.

Langlopende aanvragen van boeddhisten en hindoes voor overheidserkenning waren op het einde van het jaar nog steeds hangende. De boeddhistische gemeenschap heeft haar aanvraag om erkenning in 2008 ingediend, de hindoeïstische gemeenschap in 2013. Vertegenwoordigers van de boeddhistische en de hindoeïstische gemeenschappen verklaarden dat ze geen officiële uitleg kregen over het uitstel naar het nieuwe jaar. Verder waren er geen aanvragen van religieuze groepen hangende. Ondanks het uitblijven van de erkenning ontvingen de boeddhisten federale overheidssubsidies. De overheid gaf geen subsidies aan de hindoeïstische gemeenschap. In september heeft een parlementslid een wetsvoorstel ingediend om het boeddhisme te erkennen en om de hindoes een jaarlijkse subsidie van 74.100 euro (83.300 dollar) te geven.

De regering hield het verbod op het dragen van religieuze symbolen voor werknemers in de publieke sector die contact hadden met het brede publiek in stand. Het Vlaamse regeerakkoord van september vermeldde dat het Vlaamse Gemeenschapsonderwijsnet Go! een algemeen verbod op hoofddoeken zou invoeren. Het verbod was van toepassing in Vlaanderen en Vlaamse scholen in Brussel. Al voor de aankondiging van de Vlaamse regering handhaafden bijna alle gemeenschapsscholen in Vlaanderen dit verbod. De meeste gemeenschapsscholen buiten Vlaanderen bleven hoofddoeken verbieden in navolging van de beleidsmaatregel die de scholen zelf laat beslissen of ze een verbod instellen. Volgens de media waren hoofddoeken in minstens 90 % van de gemeenschapsscholen in de Franse Gemeenschap verboden.

De procedures die stads- en gemeentebesturen volgens islamitische groepen toepassen om toestemming te weigeren of uit te stellen voor de bouw van nieuwe moskeeën of islamitische culturele centra, zouden ongewijzigd zijn. In Court-St.-Etienne is in februari de bouw van een moskee gestart die wordt gefinancierd met bijdragen uit private bronnen. De plaatselijke autoriteiten keurden het project in 2018 goed, na vertragingen en vier weigeringen. In april heeft het gemeentebestuur van Lodelinsart de bouwplannen voor een moskee goedgekeurd, met herzieningen, nadat buurtbewoners 119 bezwaarschriften tegen het project hadden ingediend. In september heeft het gemeentebestuur van Jette een negatief advies gegeven over het voorstel voor de bouw van een moskee. Buurtbewoners hadden 154 bezwaarschriften tegen het project ingediend, gaande van de omvang van het gebouw tot de gevolgen voor parkeerplaatsen en mobiliteit.

Zoals was aangekondigd in 2018 na een verslag van een parlementaire commissie over de terroristische aanslagen, beëindigde de federale overheid op 31 maart de concessie van Saoedi-Arabië voor de Grote Moskee in Brussel. De regering zei dat zij de concessie had opgezegd omdat de Grote Moskee het wahabitische salafisme verspreidde, een stroming die volgens de regering een rol heeft gespeeld in de verspreiding van het gewelddadig radicalisme. Saoedi-Arabië had in 1969 voor het gebouw een concessie van 99 jaar ondertekend. De regering riep op tot de oprichting van een nieuwe, pan-islamitische instelling om de moskee te beheren en lichtte toe dat de Moslimexecutieve, de officiële vertegenwoordiger van de Belgische moslimgemeenschap bij gesprekken met de overheid, verantwoordelijk zou zijn voor de oprichting van die instelling en ervoor zou zorgen dat zij de moskee zou beginnen beheren tegen de vervaldatum van de concessie. De overgangsfase die nog niet rond was tegen 31 maart, liep nog steeds aan het einde van het jaar. De Grote Moskee bleef echter open en werd beheerd door de Moslimexecutieve met een tijdelijk contract.

De joodse en moslimgemeenschap bleven de besluiten van de Vlaamse en Waalse regeringen om het onverdoofd slachten te verbieden aanvechten. Het verbod ging in Wallonië in op 1 september. Tijdelijke slachthuizen kregen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest tijdens de islamitische feestdagen

geen vergunning om onverdoofd te slachten. Een groot slachthuis in Brussel dat rituele slachting uitvoert, bleef actief maar kon de toevloed van aanvragen niet aan. Het Grondwettelijk Hof van België zou op 4 april uitspraak doen over de kwestie, maar heeft zijn arrest opgeschort en vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de EU. Het Grondwettelijk Hof vroeg het HvJ meer bepaald om de beperkingen en uitzonderingen voor rituele slachting te verduidelijken, alsook het toepassingsgebied van die regels, de verenigbaarheid ervan met de godsdienstvrijheid en het onderscheid tussen rituele slachting en andere vormen van doding van dieren. Aan het einde van het jaar had het HvJ nog niet op de vragen van het Grondwettelijk Hof geantwoord. Volgens Religion News Service gingen meer dan 50 religieuze groepen bij het Grondwettelijk Hof in beroep tegen het verbod op onverdoofd slachten.

In april legden acht religieuze leiders van de katholieke, orthodoxe, protestantse, evangelische, joodse en moslimgemeenschappen een publieke verklaring af om scholen ertoe op te roepen verplichte godsdienstlessen in België te behouden, wat volgens hen de dialoog tussen culturen en religies zou aanmoedigen. De verklaring volgde op aanbevelingen van bepaalde politici om secularisme in de grondwet op te nemen, wat volgens sommige waarnemers zou kunnen leiden tot de afschaffing van godsdienstlessen op school. De regering besloot om een aanpassing van de grondwet niet te overwegen.

Volgens een bericht op de website van de Belgische Radio- en televisieomroep van de Franse Gemeenschap deden werknemers van de Belgische spoorwegen die partijen steunden die door politieke analisten als extreem-rechts worden beschouwd in Brussel de Hitlergroet en maakten ze racistische opmerkingen op het werk na de federale verkiezingen van mei. Het bedrijf voerde een intern onderzoek en legde een publieke verklaring af waarin het deze daden aan de kaak stelde.

In juni seponeerde de procureur van Luik een klacht wegens discriminatie tegen een Turkse man die in 2014 een bord aan zijn café zette waarop in het Frans stond: "Honden welkom, maar zionisten niet" en in het Turks: "In deze zaak zijn honden welkom, maar joden in geen geval". De woordvoerder van het parket van Luik gaf geen redenen op voor de seponering.

Volgens de media weigerde het parket van West-Vlaanderen in november vier supporters van het voetbalteam Club Brugge te vervolgen voor het scanderen van antisemitische gezangen tijdens een match in augustus 2018. De supporters maakten deel uit van een groep die “Mijn vader zat bij de commando’s, mijn moeder zat bij de SS. En samen verbrandden ze Joden, want Joden die branden het best” zong. In 2018 gaf de nationale voetbalbond de vier een algemeen stadionverbod voor drie jaar. Volgens de media lichtte het parket de beslissing toe en zei dat het stadionverbod een voldoende straf was. Michael Freilich, een joods parlementslid voor de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA), uitte kritiek op deze beslissing.

De FOD Justitie heeft in 2018, het recentste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn, ongeveer 112 miljoen euro (125,8 miljoen dollar) aan religieuze en seculier humanistische groepen toegekend (iets meer dan het bedrag van 111 miljoen euro (124,7 miljoen dollar) in 2017): 92,3 miljoen euro (103,7 miljoen dollar) aan erkende religieuze groepen (waaronder 4,9 miljoen euro (5,5 miljoen dollar) aan moslims; de informatie over de afzonderlijk toegekende bedragen voor de andere religieuze groepen was niet beschikbaar), 19,5 miljoen euro (21,9 miljoen dollar) aan de seculier humanisten en 160.000 euro (180.000 dollar) aan de boeddhisten. Volgens het verslag van 2018 dat door het Observatoire des religions et de la laïcité van de ULB is gepubliceerd, kreeg de moslimgemeenschap, in tegenstelling tot andere erkende religieuze groepen, nog steeds een kleiner percentage van de overheidssubsidies ten opzichte van haar aandeel onder de bevolking volgens de schatting van niet-gouvernementele organisaties.

De politie bleef een vrijwillige cursus van één dag aanbieden, “Opleiding Holocaust, Politie en Mensenrechten” in de Kazerne Dossin in Mechelen, de site van een Holocaustmuseum en -memorial. De opleiding bestond uit een bezoek aan het museum in de barakken van waar de nazi’s Joden en Roma naar concentratiekampen in het oosten brachten tijdens de Tweede Wereldoorlog en een workshop over radicalisering, collectief geweld, uitsluiting en polarisatie. Deze opleiding is een gezamenlijk initiatief van de federale en lokale politie, het Documentatiecentrum van de Kazerne Dossin en Unia. Volgens de federale politie

hebben ongeveer 10.000 agenten, ongeveer een vijfde van het totale korps, de opleiding gevolgd sinds het begin ervan in 2014.

In januari blies de overheid een federale taskforce om antisemitisme te bestrijden nieuw leven in na het advies van Unia om de “Waakzaamheidscel Antisemitisme” weer in te stellen. Deze cel was in 2004 opgericht om antisemitisme te bestrijden, maar kwam in 2013 voor het laatst samen. Vicepremier Kris Peeters, die ook staatssecretaris voor Gelijke Kansen was, verklaarde dat de regering de taskforce weer had geactiveerd op grond van bewijs van nationale en Europese verslagen (EU) die meldden dat gewelddadige antisemitische incidenten de laatste jaren waren toegenomen.

Deel III. Stand van zaken wat betreft de eerbiediging van de godsdienstvrijheid door de samenleving

Media en ngo's, waaronder Amnesty International, het Collectief tegen Islamofobie in België en Unia hebben geweld, bedreigingen, pesterijen, discriminatie en haatspraak tegen moslims en joden in 2019 gemeld. Unia meldde 101 antisemitische incidenten, die worden gedefinieerd als incidenten tegen joden en niet tegen het belijden van de joodse religie en die door Unia afzonderlijk worden opgevolgd, en 307 klachten over discriminatie of pesterijen op grond van religie in 2018 (het recentste jaar waarvoor gegevens beschikbaar zijn) in vergelijking met 109 antisemitische incidenten en 319 andere klachten in 2017. Ongeveer 90% van de incidenten waren gericht tegen moslims. Er zijn drie incidenten tegen christenen, twaalf tegen het belijden van de joodse religie en vier tegen niet-gelovigen gemeld. Volgens Unia had 37,1% van de incidenten in 2018 betrekking op berichten in de media of op internet (iets minder dan de helft daarvan waren Facebookposts), 18,2% op discriminatie op het werk en 23,3% op het onderwijs (waarvan verschillende incidenten over beperkingen of verboden op het dragen van de hidjab gingen).

In mei deed de Europese Commissie in elke EU-lidstaat een onderzoek naar de perceptie van discriminatie en maakte de resultaten in september bekend. Daaruit bleek dat 65% van de respondenten van mening was dat discriminatie op grond van religie of overtuiging in België veel voorkwam, terwijl 34% aangaf dat het zeldzaam was; 82% zou er vrede mee hebben dat iemand met een andere religie dan de meerderheid van de bevolking de hoogste politieke functie van het land bekleedt. Bovendien gaf 97% aan dat ze er vrede mee zouden hebben om nauw samen te werken met een christen, 93% met een atheïst, 92% met een jood, 89% met een moslim en 92% met een boeddhist. Bij de vraag over hoe ze zich zouden voelen indien hun kind een "liefdesrelatie" met iemand uit de verschillende groepen zou hebben, antwoordden 97% dat ze er vrede mee zouden hebben indien die partner christen was, 89% indien die partner atheïst was, 82% indien die partner joods was, 84% indien die partner boeddhist was en 71% indien die partner moslim was.

In januari publiceerde de Europese Commissie een speciale Eurobarometer-enquête over de percepties van antisemitisme op basis van gesprekken die in december 2018 in elke EU-lidstaat waren afgenomen. Volgens de enquête was 50% van de bevolking van mening dat antisemitisme in België een probleem was en 48% dacht dat het de laatste vijf jaar stabiel was gebleven. Het percentage mensen dat geloofde dat antisemitisme een probleem was, was als volgt in negen categorieën verdeeld: ontkenning van de Holocaust: 57%; antisemitisme op internet: 61%; antisemitische graffiti of vandalisme: 52%; vijandigheid of bedreigingen jegens joden in het openbaar: 59%; schending van joodse begraafplaatsen: 54%; fysieke aanvallen tegen joden: 56%; antisemitisme op scholen en universiteiten: 52%; antisemitisme in de politiek: 46% en antisemitisme in de media: 45%.

In november maakte de Anti-Defamation League de resultaten van een enquête bekend over antisemitische percepties van de Belgische bevolking. De enquête haalde stereotiepe verklaringen over joden aan en vroeg de respondenten of zij dachten dat die verklaringen "waarschijnlijk juist" of "waarschijnlijk fout" waren. De percentages respondenten die verschillende verklaringen als "waarschijnlijk juist" aanduiden waren: 50% dacht dat joden loyaler zijn aan Israël dan aan België, 38%

vond dat joden te veel macht in de bedrijfswereld hebben en 40% vond dat joden te veel over de Holocaust praten.

In januari veroordeelde de Brusselse strafrechtbank een orthodox-christelijke vrouw tot drie jaar cel omdat ze haar dochter met een mes in de buik en onder de kin had gestoken omdat ze zich tot de islam had bekeerd en in het geheim met een moslim was getrouwd.

Volgens berichten in de media beledigde een autobestuurder op 22 maart twee gesluierde moslima's (zussen) en probeerde hen aan te rijden toen zij hun kinderen van school haalden. Eén van de vrouwen zei tegen de pers dat ze in de tien jaar dat ze in het land woonden nooit eerder problemen hadden gehad. "Ik ben nog steeds in shock," zei ze. De politie arresteerde de autobestuurder. Op het einde van het jaar was nog geen aanvullende informatie over de zaak bekend.

De media berichtten op 11 juni dat veiligheidsagenten een Iraakse man met drie messen hadden tegengehouden toen hij tijdens een joodse feestdag trachtte de Synagoge Romi Goldmuntz in Antwerpen binnen te gaan. De politie arresteerde de man. Op het einde van het jaar was nog geen aanvullende informatie over de zaak bekend.

Unia meldde 56 klachten tegen discriminatie op het werk op basis van religie in 2018, in vergelijking met 82 klachten in het jaar daarvoor. De aangegeven discriminatie was voornamelijk gericht tegen moslims.

Volgens Unia, ngo's en de media waren incidenten van religieuze discriminatie tegen moslims op het werk en op school doorgaans gericht tegen vrouwen met een hoofddoek of werd er geen ruimte voorzien voor gebed, religieuze feestdagen of eetgewoonten.

In mei ondersteunde Unia een klacht bij de arbeidsrechtbank van een moslima die beweerde dat de Brusselse openbaarvervoersmaatschappij MIVB haar niet had aangenomen omdat ze een hoofddoek droeg. In het pleidooi wees de raadsman van

Unia op algemene discriminatie specifiek tegen moslima's die de hoofddoek dragen, en niet tegen moslims in het algemeen of vrouwen in het bedrijf.

Uit een voorlopig verslag van Unia bleek dat het aantal meldingen van haatspraak online tijdens de eerste zes maanden van 2019 verdubbeld was tot 740 tegenover 369 meldingen in dezelfde periode in 2018. Unia verklaarde dat de meldingen ontvangen meldingen bevatten die na onderzoek niet allemaal zouden worden aangemerkt als effectieve gevallen van discriminatie. Bovendien werden sommige incidenten meermaals gemeld en niet alle meldingen van haatspraak op het internet hielden verband met religie. Volgens Unia is de aanloop naar de federale verkiezingen, die in mei plaatsvonden, een "traditionele piekperiode" voor haatspraak online.

Naar aanloop van de federale verkiezingen in mei hebben onbekenden campagnemateriaal of foto's van verschillende kandidaten, waaronder eerste minister Charles Michel, bewerkt met antisemitische verklaringen of karikaturen. In april postte een activist van een communistische partij een bewerkte foto van eerste minister Michel als een orthodox-joodse rabbijn. De man verwijderde daarna de post.

Joodse groepen hebben tijdens het jaar antisemitische uitspraken en houdingen in de media en scholen gemeld, waaronder uitspraken over de Holocaust. De krant *La Dernière Heure* berichtte op 16 november dat een leraar van het secundair onderwijs in Hoi, die les over de islam gaf als deel van de godsdienstlessen, op Facebook een video van een preek van een imam had gepost. In de video zei de imam: "Zij die met de joden samenwerken, met de joden werken en met de joden plannen smeden, oh Allah, dood hen snel, Oh Allah, doe hen op hun grondvesten wankelen en vernietig hun structuren." Ambtenaren van het Waals Ministerie van Onderwijs hebben verklaard dat zij bij de politie een klacht voor haatspraak tegen de leraar hebben ingediend.

In september legde de European Jewish Association een verklaring af om te protesteren tegen een online videowoordenboek voor gebarentaal dat was samengesteld door de Universiteit Gent (rijksuniversiteit), waarin een gebaar was opgenomen dat verwees naar een haakneus om "jood" aan te duiden. De directeur

van de European Jewish Association, Menachem Margolin, wees op die video en een andere video waarin joden racistisch en vernederend werden voorgesteld, en vroeg de universiteit om die video's uit het woordenboek te verwijderen. De universiteit voegde daarop een label toe onder de video met de haakneus om aan te geven dat het gebaar een "negatieve connotatie" had.

Tijdens het carnaval in Aalst toonde de groep Vismooil'n een praalwagen met orthodoxe joden met haakneuzen die op zakken met gouden munten stonden. Eén van de figuren had een witte rat op zijn schouder. Een aantal joodse groepen, waaronder B'nai B'rith International en de Simon Wiesenthal Center, lieten weten dat ze de praalwagen "ziekelijk" of "walgelijk" vonden en verschillende groepen, ook het Coördinatiecomité van Joodse Organisaties in België (CCOJB), dienden een klacht in bij Unia. In een verklaring zeiden de groepen: "...in het slechtste geval is dit een herhaling van de ergste antisemitische karikaturen uit het nazitijdperk". Volgens de krant *Het Laatste Nieuws* zei een woordvoerder van de Europese Commissie dat "het ondenkbaar is dat dergelijke beelden 70 jaar na de Holocaust op de straten van Europa te zien zijn". Hoewel Unia de praalwagen niet als illegaal beschouwde, sprak de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (Unesco) zich uit tegen de parade en zei dat ze overwoog om het jaarlijkse evenement te schrappen van de lijst van het immaterieel cultureel erfgoed. De burgemeester van Aalst, Christoph d'Haese, zei dat de praalwagen toegestaan moet worden in het kader van de vrije meningsuiting. Begin december, kort voordat Unesco haar beslissing bekend zou maken over de status van het carnaval, verzocht d'Haese Unesco om het carnaval van de werelderfgoedlijst te schrappen. Hij verklaarde daarbij dat de organisatie vooringenomen was en de beslissing om het carnaval te schrappen al had genomen. Unesco schrapte het carnaval op 13 december van de werelderfgoedlijst en gaf als reden "het herhaalde gebruik van racistische en antisemitische beelden" op.

In een video die in februari op sociale media was gepost, waren leerlingen van de secundaire katholieke school Pater Jozefleten in Melle verkleed als "Saoedische moslims". Eén van de leerlingen was verkleed als zelfmoordterrorist, had een zwarte bivakmuts op en droeg een valse explosievengordel. In de video waren ook meisjes

te zien die volledig gesluiert waren en een valse imam die voor de leerlingen een nagespeelde gebedsdienst leidde. De video lokte een storm van kritiek uit op sociale media. In een verklaring op de Facebookpagina van de school zei de directeur dat de aanleiding een jaarlijks evenement is, een schooltraditie: als onderdeel van de voorafgaande viering voor het afstuderen, verkleden laatstejaarsstudenten zich in verschillende kostuums op verschillende dagen. Het was niet hun bedoeling om iemand te beledigen.

In april lanceerde de Union Islamique à Bruxelles de campagne “Bonjour, je suis musulman” in Brussel, Antwerpen, Charleroi, Genk, Luik en Namen. Islamitische vrijwilligers gingen gesprekken aan met het brede publiek en deelden flyers en rode rozen uit in wat volgens de organisatoren een poging was om islamofobie te bestrijden.

Deel IV. Beleid en betrokkenheid van de Amerikaanse overheid

Ambtenaren van de Amerikaanse ambassade bleven in dialoog over de anti-islamitische en antisemitische incidenten en gevoelens op bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de Eerste Minister, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Justitie en de regionale overheden. De ambtenaren bespraken bovendien met regeringsfunctionarissen de aanhoudende inspanningen van de boeddhistische en hindoeïstische groepen om door de regering te worden erkend en de staat van de plannen van de regering om moskeeën aan te moedigen om de officiële erkenning als gebedsplaats aan te vragen.

De speciale gezant van het Department of State (Amerikaans ministerie van Buitenlandse Zaken) voor het monitoren en bestrijden van antisemitisme bracht in mei een bezoek aan Brussel en ontmoette het hoofd van het Centraal Israëlitisch Consistorie, Philippe Markiewicz, managers van Unia en het hoofd van de directie Mensenrechten van de FOD Buitenlandse Zaken. De speciale gezant kwam ook bijeen met joodse groepen om te praten over bepaalde verontrustende kwesties, in

het bijzonder het verbod op rituele slachting in Vlaanderen en Wallonië. Hij bezocht samen met de ambassadeur het Joods Museum in Brussel en woonde een iftarmaaltijd voor joden en moslims bij die door het museum was georganiseerd om aan te geven dat het dialoog en tolerantie tussen de religies steunt.

De ambassadeur en andere ambtenaren van de ambassade ontmoetten regelmatig religieuze leiders om gevallen van religieuze discriminatie en methoden om publieke uitingen van anti-islamitische en antisemitische gevoelens tegen te gaan te bespreken. Ze bleven activisten binnen de katholieke, islamitische en joodse gemeenschappen betrekken, waaronder leiders van het Centraal Israëlitisch Consistorie (officiële vertegenwoordigers van de joodse gemeenschap bij gesprekken met de overheid), de Moslimexecutieve en het CCOJB, om interreligieus begrip te bevorderen.

De ambassade sponsorde de tentoonstelling van een bekende Joods-Amerikaanse fotograaf in het Joods Museum, die liep van oktober 2018 tot maart 2019. Op verzoek van de ambassade gaven museummedewerkers kansarme jongeren (van voornamelijk islamitische achtergrond) een rondleiding van de tentoonstelling en spraken met hen over empowerment, een actieve rol spelen in je gemeenschap en kunst als vreedzame instrumenten om positieve verandering in de samenleving teweeg te brengen. De ambassadeur bezocht de tentoonstelling ook samen met museummedewerkers.

Op 2 oktober bracht de ambassadeur een bezoek aan de Grote Synagoge van Brussel met het hoofd van het Centraal Israëlitisch Consistorie, Philippe Markiewicz, en opperrabbin Albert Guigui. Ze bespraken de bezorgdheid van de joodse gemeenschap over het toenemende antisemitisme.

Op 28 oktober bezochten de ambassadeur en andere ambtenaren van de ambassade de joods-orthodoxe gemeenschap van Antwerpen op uitnodiging van een federaal parlementslid. Ambtenaren van de ambassade bespraken punten van zorg met vertegenwoordigers van de gemeenschap, waaronder wat zij aanduiden

als de seculiere en antiklerikale aard van het land, het verbod op rituele slachting en mogelijke toekomstige hindernissen voor het belijden van de joodse religie.

Tijdens de ramadan organiseerde de ambassade een panelgesprek over de islamitische identiteit, waaraan verschillende vooraanstaande moslims deelnamen die eerder hadden deelgenomen aan door de ambassade gesubsidieerde uitwisselingsprogramma's in de Verenigde Staten. Het publiek bestond uit andere voormalige deelnemers aan de uitwisselingsprogramma's van de ambassade. Iedereen nam na het panelgesprek deel aan een iftarmaaltijd waar het gesprek over godsdienstvrijheid en tolerantie werd voortgezet.

De ambassade heeft sociale media gebruikt om godsdienstvrijheid te bevorderen. In oktober postte de ambassade op haar Facebookpagina over het bezoek van de ambassadeur aan Antwerpen, waar hij leiders van de joodse gemeenschap ontmoette om antisemitisme te bespreken, de Grote Synagoge van Antwerpen bezocht en het herdenkingsmonument voor de Gedeporteerde Joodse Bevolking groette. In november postte de ambassade op haar Facebookpagina over de ontmoeting van de ambassadeur met de oprichters van CIRRA in Gent.